

- بررسی مهمترین نمونه پارچه های آل بویه

مهمترین اتفاق در تغییر نقشمایه های پارچه های آل بویه جایگزین شدن **نقشمایه عقاب به جای سیمرغ** در پارچه هایی با اسلوب ساسانی بود.

- الف- عقاب ها به صورت منفرد + قرینه + با بال های گشوده به کار رفته اند.
- ب- عقاب ها در کفن و پارچه هایی که بر روی تابوت یا مزار بزرگان پهن می شد استفاده گردیده اند.
- ج- شاهان، امرا و بزرگان در زمان حیات دستور تهیه کفن خود را با نقشمایه عقاب می دادند.
- د- به برخی از فرماندهان نیز از طرف سلطان کفن منقوش به نقش عقاب به آنها خلعتی داده می شد.

کفن در حقیقت آمادگی برای شهادت در راه خدا بوده است.

نمونه شماره ۱: ابریشم + قرن چهارم + ری + ۴۵×۳۵ سانتیمتر + موزه ملی ایران

عقاب دو سر + بالهای گشوده + تکرار در ردیف های متوالی

من کبرت همته کثرت قیمته

بر بال های عقاب با خط کوفی تزئینی نوشته شده است :

کسی که که همت والا داشته باشد ارزشمند است

بالای سر عقاب درون قابی نیز با خط کوفی تزئینی نوشته شده است:

من طالب اصله زکی فعله

این جمله یک بار از راست به چپ و یکبار از چپ به راست تکرار شده

کسی که اصیل باشد عملش نیکو است

عمده پارچه های بدست آمده از قرن چهارم، پارچه های آل بویه هستند.

در این پارچه ها آرام آرام خط کوفی جایگزین دایره های متوالی ساسانی می شد

نقش پرنده شبیه سیمرغ (هنوز عقاب جایگزین سیمرغ نشده است) + بر پشت گاو نشسته و آن را شکار کرده است + روبروی سیمرغ، درخت زندگی قرار دارد + در کنار درخت زندگی گاو دیگر نقش شده است.

طرح پارچه تقابل و تقارن دارد.

در متن پارچه به خط کوفی از فردی به نام سعید بن ابو خيثمه حارثی و تاریخ ۳۹۳ هجری قمری یاد شده است + تاریخ یاد شده همزمان با حکومت بهالدوله دیلمی و ری مرکز قدرت آل بویه بوده است + به نظر می رسد شخص یاد شده فرماندار ری بوده است، چرا که از طرف امیر برای او دعای خیر و بقای طول عمر شده است.

نمونه شماره ۳: ابریشم + قرن چهارم + ری + موزه کلمبیا

چهار عقاب با بالهای گشوده در حالی که پنجه هایشان به هم وصل است در درون قاب های مدور و مماس هم قرار دارند.

قاب مدور به خط کوفی حاوی شعری است به این مضمون که: "غمگین مباش چو مرگ دیر یا زود به سوی هر شخصی خواهد آمد."

جایگزینی
خط کوفی
به جای
دايره های
متولی
ساسانی

عقاب با بال های گشوده و در حال حرکت +
درون قاب مربع شکل + قاب با خط کوفی

قاب دایره ای به مربع تبدیل شده است.

حاشیه کوفی قسمتی از دعای بعد از نماز
حضرت جعفر طیار است.

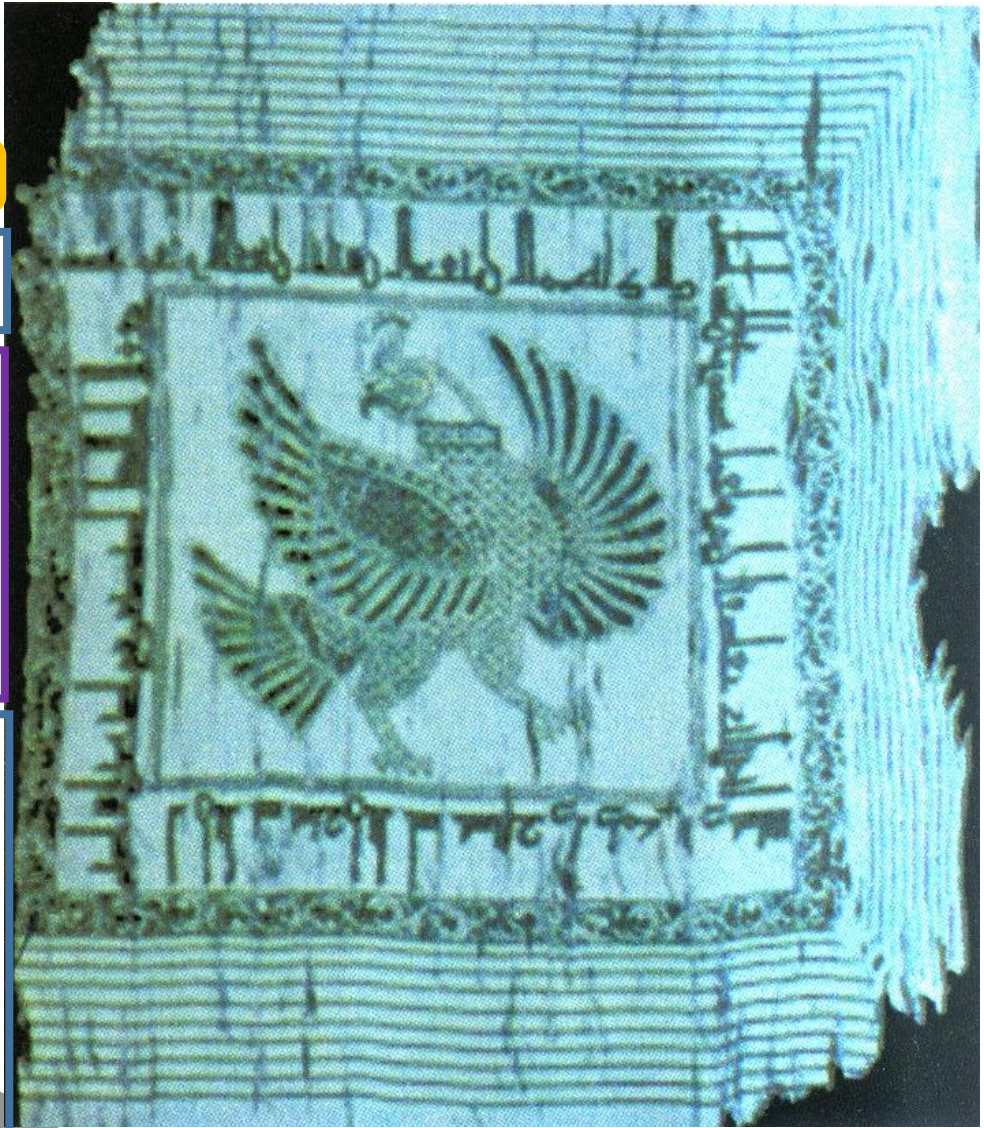
مورد مصرف پارچه کفن بوده است. سه دلیل
برای این موضوع می توان ذکر کرد:

الف- نقش عقاب

ب- طلب بخشش و رحمت الهی

ج- اشعاری در باب مرگ

عقاب همواره نمادی از قدرت بوده است+در
دوره هخامنشیان پرواز عقاب به فال نیک
گرفته می شد+عقاب از نماد های پرچم
سپاه هخامنشی محسوب می شد+در دوره
اشکانیان عقاب نمادی از میترا بوده
است+در اسلام، عقاب مفهوم عزت و
جاودانگی در دنیای اخروی است+در تعبیر
خواب، عقاب نماد مرگ

نمونه شماره ۵: ابریشم + ری + قرن چهارم

دو انسان + در طرفین درخت نشسته اند + جلوی پای آنها چشمه آب +
درون قاب مدور + درون قاب به خط کوفی یک بیت شعر نوشته است :
انسان هر قدر سالم و قوی باشد، بالاخره روزی در تابوت قرار خواهد گرفت.

دو انسان خور داد و امر داد دو اسطوره زردشتی هستند که پس از اهورا مزدا
قرار می گیرند و به صورت دو انسان تصویر شده اند + سرو موجود در نقش
نمادی از جلوه حیات نامیرا است + آب هم نشانه حیات + این چنین نقشی
در سفالینه های قبل و بعد از اسلام نیز به کار رفته است.

نقش دو فیل در مقابل هم + در حاشیه ردیف شیرها + در حاشیه های عرضی نوشته به خط کوفی + پارچه کفن تابوت سن خوزه از فرماندهان مسیحی جنگ های صلیبی است که امروزه در فرانسه قرار دارد + احتمالاً ابعاد اصلی این پارچه ۱۲۷ در ۱۳۰ سانتیمتر بوده است.

پارچه بافی در دوران سلجوقی ادامه پارچه های قرن چهارم + آل بویه است.

پارچه بافی در عهد ایلخانیان و تیموریان

مراکز مهم بافندگی دوره ایلخانیان

از حمله چنگیز تا به قدرت رسیدن غازان خان در سال ۶۹۴ هجری قمری (قرن هفتم) را اصطلاحاً دوران رکود پارچه بافی و نساجی ایران می دانند. از این دوران اطلاعات مشخص یا ویژگی خاصی از منسوجات در دسترس نیست.

جایگاه تبریز در عهد ایلخانیان در صنعت نساجی

با روی کار آمدن غازان خان او به تشویق وزیر عالم و دانشمند خود، خواجه رشید الدین فضل الله، ایجاد مراکز فرهنگی و هنری را در دستور کار قرار داد + براساس نظر خواجه رشید الدین فضل الله، تبریز پایتخت بیلاقی غازان خان تبدیل به کانون نساجی ایران شد + در تبریز منسوجات تولیدی ایران برای صادرات به سایر ملل ارائه می شد + مهم ترین منسوج صادراتی ایران در آن دوره پارچه های نفیس ابریشمی بود.

ابریشم مالیات برخی از مناطق هم بود. مثلاً الجایتو مالیات گیلان را صرفاً ابریشم اعلام نموده بود.

با حمله مغول بسیاری از مراکز پارچه بافی که تا آن زمان فعال بود ویران و اهمیت خود را ازدست دادند؛ مانند: شوش + شوشتر + ری در عهد غازان خان مراکز پارچه بافی جدید یا قدیمی مجددا احیا شد؛ مانند: تبریز + سلطانیه + یزد + کاشان + نیشابور

نیشابور

(نیشابور از مراکز بافتی بود که احیا شد) ← ابریشم مورد نیاز نیشابور از گیلان تهیه می شد.

براساس روایت ابن بطوطه انواع پارچه ابریشمی نیشابور دو نوع بوده است

کمخا : مخمل دارای خواب کوتاه

شیروان نیز در نزدیکی نیشابور که از قصبات آن محسوب می شد هم پارچه های ابریشمی معروفی را تولید می کرد.

مراکز تجارت و صادرات ابریشم در عهد ایلخانی

الف - تبریز ب - سلطانیه

در هر دو شهر به غیر از تولید بازار های معظمی وجود داشت که به صادرات و خرید و فروش پارچه های ابریشمی می پرداخت.

تحولات مراکز نساجی در عهد تیموریان

در عهد تیموریان ، قسمت های شرقی ایران، بویژه خراسان بزرگ در هنر پارچه بافی پیشرفت های شایان توجهی نمودند.

پایتخت تیمور سمرقند و پایتخت جانشینان او هرات هر دو مراکز مهم پارچه بافی خراسان بود که توسط هنرمندان ایرانی هدایت می شد.

در دوران جانشینان تیمور چهار شهر سرآمد پارچه بافی محسوب می شدند: الف - یزد ب - کاشان ج - کرمان د - تبریز
اکثر این شهر ها از دوران ایلخانی مراکز عمده نساجی بودند + با این حال تیمور برای گسترش صنعت نساجی در خراسان، پس از فتح هر شهر هنرمندان و صنعتگران آن را به سمرقند می کوچاند + معروفترین این انتقال ها، انتقال شال بافان کرمانی به سمرقند بود + از دیگر کوچ های معروف تیمور، انتقال زری بافان و ابریشم بافان دمشق به سمرقند بود.